

בס"ד. ליל ב' רחג הפסח, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו' אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו². וצריך להבין, מהי התועלת בזה שקרע לנו את הים אילו לא העבירנו בתוכו. והנה, מפרשי ההגדה³ פירשו שהדיוק הוא ולא העבירנו בתוכו בחרבה אלא במעט מים או טיט, גם אז דיינו. ואינו מובן, שהרי עפ"ז הול"ל ולא העבירנו בתוכו ביבשה (ולא בחרבה), שהרי הלשון יבשה מורה על היובש יותר מאשר הלשון חרבה, כמ"ש בראשון גו' חרבו פני האדמה ובחודש השני גו' יבשה הארץ, ואם כוונת בעל ההגדה להדגיש השבח שלא העבירנו במעט מים או טיט, הי' צריך לכתוב ביבשה (ולא בחרבה) להורות על היובש לגמרי⁴, ועכצ"ל שכוונת בעל ההגדה ליתן שבח בפ"ע על זה שקרע לנו את הים, אפילו אילו לא העבירנו בתוכו כלל. וצריך להבין מהי התועלת שבקריעת הים ללא העברת ישראל בתוכו, שעל זה אומרים אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו כו' דיינו.

(ב) **והנה** דיוק זה מדייק כ"ק אדמו"ר האמצעי במאמרו ד"ה בוקע ים לפני משה גו'⁵, שמביא מ"ש' לגזור ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו, שמשמעות הכתוב שכל דבר הוא חסד בפ"ע, לגזור ים סוף לגזרים הוא חסד בפ"ע, ונוסף לזה והעביר ישראל בתוכו שזהו חסד בפ"ע. ומוסיף בהמאמר, שזהו גם מה שאומרים בהגדה כמה מעלות טובות למקום עלינו כו' אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה, דמזה שנותנים שבח למקום על כל טובה בפ"ע,

(4) נח ח, יג"ד.

(5) ראה הגדה של פסח הנ"ל ע' כח.

(6) יצא לאור בקונטרס בפ"ע — קה"ת, ט' אייר, ה'תשכ"ז. ואח"כ נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שסז ואילך.

(7) תהלים קלו, יג"ד. וראה ג"כ שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פמ"ג (עב, א) ואילך.

(1) מאמר זה, וב' מאמרים שלאחריו (ד"ה הפך ים ליבשה דאחרון של פסח, וד"ה קדושים תהיו דש"פ קדושים, מבה"ח אייר) — מיוסדים על ד"ה בוקע ים לפני משה לאדמו"ר האמצעי שבהערה 6.

(2) הגדה של פסח.

(3) זבח פסח, אבודרהם ומהר"ל. וראה גם הגדה של פסח עם לקוטי טעמים וכו' ע' קסו.

משמע, שקריעת ים סוף כשלעצמו הוא חסד וטובה, גם לולי העברת ישראל. וגם מזה מובן שאי אפשר לתרץ כתירוץ המפרשים הנ"ל שהפירוש הוא אילו כו' לא העבירנו בתוכו בחרבה אלא במעט מים או טיט, שהרי בפסוק נאמר והעביר ישראל בתוכו סתם, ולא נזכר כלל שהעביר ישראל בתוכו בחרבה דוקא, ומזה מוכח להדיא שלגזור ים סוף לגזרים הו"ע של חסד אפילו אילו לא העביר ישראל בתוכו כלל, וזהו שנותנים שבח למקום על זה שקרע לנו את הים אפילו אילו לא העבירנו בתוכו כלל.

יש להוסיף ולדייק זה גם בכתוב: הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל גו"י, שלפי א' הפירושים¹⁰ קאי כל הפסוק על קריעת ים סוף. דהנה, גם בפסוק זה משמע שהפך ים ליבשה הו"ע בפ"ע (ע"ד לגזור ים סוף לגזרים), ונוסף לזה ישנו הענין דהעברת בני"י, בנהר יעברו ברגל (ע"ד והעביר ישראל בתוכו). וצריך להבין מהי התועלת שבהענין דהפך ים ליבשה (לגזור ים סוף לגזרים) מלבד הענין דבנהר יעברו ברגל (והעביר ישראל בתוכו).

(ג) **וממשיך** בהמאמר¹¹, שיש להקדים תחילה כללות החילוק שבין ים ליבשה ברוחניות שהוא ע"ד ובדוגמת החילוק שבין ים ליבשה בגשמיות¹². דהנה, ים ויבשה קאי על עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין. ים קאי על עלמין סתימין, שהברואים שבו הם המלאכים שנקראים נוני ימא¹³, להיותם בדוגמת דגים שבים שנמצאים תמיד בתוך הים שהוא מקום חיותם, ויתירה מזה, שגם יודעים ומרגישים שהים הוא מקום חיותם (כדאיתא בגמרא¹⁴ המשל ממענה הדגים לשועל ומה במקום חיותנו כו'), וכיון שעולין ליבשה מיד מתים¹⁵, ועד"ז במלאכים, שעומדים תמיד כביטול לגבי האור האלקי שהוא מקורם שמאיר ונרגש בהם בגילוי. ויבשה קאי על עלמין דאתגליין, שהברואים שבהם הם בדוגמת הברואים שביבשה, שהם בפירוד ממקום חיותם שהוא

(11) ע' שסט.

(12) ראה גם לקו"ת צו יד, ב. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מב, ג ואילך. ובכ"מ. (13) ראה זח"ב מת, ב ובמקדש מלך שם.

ובכ"מ.

(14) ברכות סא, ב.

(15) ע"ז ג, ב.

(8) תהלים סו, ו. — הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניסן השחא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ).

(9) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' שפג ואילך.

(10) תו"א בשלח סב, ד. סד, סע"ב. ובכ"מ. וראה ד"ה הפך ים ליבשה דאחרון של פסח (לקמן ע' 337 ואילך).

העפר (כמאמר¹⁶ הכל הי' מן העפר), וכמודגש ביותר בעופות, שנאמר בהם¹⁷ ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים, ומכ"ש שאינם בתוך העפר ומכוסים בעפר (כמו דגים שבים שמכוסים במים), ועד"ז בנבראים שבעלמין דאתגליין, שאינם בטלים להאור האלקי שהוא מקורם, שזהו מצד העדר גילוי האור כו'. וכללות הענין בזה, שבמדת המלכות, שהיא מקור ההתהוות דכל העולמות והנבראים, יש ב' בחי' שנקראים בשם ים ויבשה. בחי' הא', כשהמלכות היא בעולם האצילות, שאז נקראת בשם ים, והיא מקור להתהוות עלמין סתימין דלא אתגליין, שהברואים שבהם הם נוני ימא, שעומדים תמיד בביטול למקורם כו'. ובחי' הב', כשהמלכות יורדת לבי"ע, כמ"ש¹⁸ ומשם יפרד, שאז נקראת בשם יבשה, והיא מקור להתהוות עלמין דאתגליין, שהברואים שבהם הם בפירוד ממקורם כו'.

אמנם יש גם נוני ימא דאזלין ביבשתא¹⁹, שזוהי מעלת הנשמות כפי שירדו למטה ונתלבשו בגופים. דהנה, נש"י בהיותם למעלה הרי הם בבחי' נוני ימא שבעלמין סתימין דלא אתגליין, שעומדים תמיד בביטול לגבי מקורם. אלא שירדו למטה ונתלבשו בגופים, וכמאמר²⁰ נשמה שנתת בי טהורה היא (ואעפ"כ) אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי, שירדו מכמו שהם באצילות²¹, בבחי' טהורה היא, דרך השתלשלות עולמות בי"ע (בראתה יצרתה כו') עד לעוה"ז הגשמי, ובירידתן למטה להתלבש בגופים הרי הם בדוגמת שאר הברואים שביבשה (עלמין דאתגליין) שהם בפירוד ממקורם, ועד כדי כך, שיש צורך בציווי ובחרת בחיים²², כיון שיש נתינת מקום לבחירה באופן שהוא היפך רצון העליון ח"ו, ועל זה הוא כללות ענין העבודה דנש"י למטה, אשר גם בהיותן למטה, ביבשה, יהי' אצלם הביטול למקורם ע"ד ובדוגמת הביטול דנוני ימא.

(ד) **ועפ"ז יתבאר הענין דהפך ים ליבשה¹⁰**, שהאור האלקי שמאיר בעלמין סתימין, שזהו"ע ים, נמשך ונתגלה בעלמין דאתגליין, שזהו"ע יבשה, באותו אופן שמאיר ומתגלה בעלמין סתימין, בחי' ים. והרי ענין זה כשלעצמו (הפך ים ליבשה, שהאור האלקי שבעלמין סתימין יומשך בגילוי בעלמין דאתגליין) הוא דבר פלא, ולכן נותנים שבח והודי'

(20) "אלקי נשמה" בברכת השחר.

(21) ראה סידור האריז"ל במקומו. לקו"ת

ראה כז, א. ועוד.

(22) נצבים ל, יט.

(16) קהלת ג, כ.

(17) בראשית א, כ.

(18) בראשית ב, יו"ד. וראה תו"מ סה"מ

אב ע' קל.

(19) ראה זח"ג קפח. א.

על זה ואומרים לגזור ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו, אילו קרע לנו את הים כו' דיינו. אמנם, כאשר האור האלקי שבעלמין סתימין מאיר בגילוי בברואים שבעלמין דאתגליין, צריך להיות בהם הביטול והכליון להיות בהתכללות ודביקות בהאור האלקי, בדוגמת הברואים שבים. וכמו כן בנש"י כפי שנמצאים למטה, שגילוי האור דעלמין סתימין, צריך לפעול בהם הענין דכלות הנפש. ועל זה ממשוך ומוסיף בכתוב והעביר ישראל בתוכו (והעבירנו בתוכו בחרבה) כי לעולם חסדו, שזהו חסד בפ"ע, שאף שהאור האלקי שבעלמין סתימין נמשך ונתגלה למטה, מ"מ, לא נתבטלו ממציאותם, אלא עברו בתוך הים ביבשה, בנהר יעברו ברגל, נשמות בגופים. וענין זה הוא (לא רק חסד נוסף, אלא גם) חסד נעלה יותר לאין ערוך, כי, כדי שיוכל להיות הענין דבנהר יעברו ברגל, והעביר ישראל בתוכו, שגם כשמאיר ומתגלה האור האלקי שבעלמין סתימין ישארו במציאותם נשמות בגופים בתוך הים ביבשה, ה"ז דוקא ע"י התגלות בחי' שלמעלה משניהם (ים ויבשה, עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין) גם יחד, שזהו הגילוי דמהותו ועצמותו ית', שנקרא סתימא דכל סתימין גם לגבי עלמין סתימין, ועד שעלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין, ים ויבשה, הם בהשוואה ממש אצלו ית', ומצד גילוי העצמות שהוא למעלה מהגדרים דהעלם וגילוי, יכול להיות הגילוי דעלמין סתימין בעלמין דאתגליין (הפך ים ליבשה, קרע לנו את הים), ואעפ"כ ישארו במציאותם נשמות בגופים (בנהר יעברו ברגל, העבירנו בתוכו בחרבה).

(ה) **והנה** ע"פ משנת"ל יובן גם המשך הפיסקא כמה מעלות טובות כו' להפיסקא שלפנ"ז שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים כמצרים היתה של חמש מכות²³. דהנה, ידוע מ"ש בספרים²⁴ בביאור הפלוגתא דר"א ור"ע²⁵, אם כל מכה היתה של ארבע מכות או של חמש מכות, דר"א ס"ל שכל מכה היתה בכל ד' היסודות [וכמו מכת דם שהיתה במים, אשר המכה היתה לא רק בהמים עצמם כמו שהיו בגילוי, אלא גם בג' היסודות אשר רוח ועפר שכלולים בהמים בהעלם]. ור"ע מוסיף, שהמכה היתה לא רק בד' היסודות, אלא גם בבחינת היולי העצמי. והנה, השבירה דלעו"ז הוא ע"י התגברות הקדושה. וכיון שכל מכה

אבודרהם סדר הגדה ופירושה. ריטב"א להגש"פ. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך. וש"נ.

(25) מכילתא בשלח יד. לא.

(23) ולהעיר, שבזבח פסח משמע אשר "כמה מעלות כו'" הוא סיום מאמר רע"ק "כל מכה ומכה כו' היתה של חמש מכות".

(24) כלבו. ארחות חיים בפירוש ההגדה.

שהביא הקב"ה על המצרים היתה של חמש מכות, היינו ששכירת קליפת מצרים היתה לא רק בד' היסודות שבה אלא גם בבחי' היולי העצמי שבה, הרי מובן, שגם התגברות הקדושה (שעי"ז נעשית שכירת הקליפה) היתה לא רק בד' היסודות שבה אלא גם בבחי' היולי שבה שלמעלה מד' היסודות. והנה, ידוע²⁶ שד' היסודות הם כנגד ד' עולמות אבי"ע, שהם כנגד ד' האותיות דשם הוי' [אות יו"ד היא בחי' חכמה שמאירה באצילות, אות ה"א ראשונה היא בחי' בינה שמקנא בכורסייא, עולם הבריאה, וא"ו קאי על שית ספירן שמקננן ביצירה, וה"א אחרונה היא ספירת המלכות שמקנא בעשי"ז²⁷], ובחי' היולי העצמי הוא כנגד בחי' הכתר שלמעלה מאצילות, בחי' קוצו של יו"ד²⁸. ומזה מובן, שהי' אז הגילוי (לא רק מהאור דהשתלשלות שבד' עולמות אבי"ע, אלא גם) מבחי' האור שלמעלה מהשתלשלות, שאור זה דוקא פעל שכירת בחינת ההיולי דקליפת מצרים. וכמו שהי' בשעת יצי"מ, כן הוא גם כליל הפסח שבכל שנה ושנה, שאז חוזרים וניעורים הגילויים שהיו בפעם הראשונה²⁹, שמאיר גם בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות. ולכן, הנה אף שכל עניני הסדר נחלקים בכללות לד' בחינות, וכמו ד' כוסות, ד' בנים וד' קושיות, שהם כנגד ד' עולמות אבי"ע, יש בהם גם בחינה חמישית, והוא כללות ענין הסדר וכללות אמירת ההגדה, שהוא דוגמת בחינת ההיולי (בחינת כלל שלמעלה מפרטים)³⁰, כנגד בחינת הכתר שלמעלה מאצילות.

ועפ"ז יש לבאר המשך הפיסקאות, כל מכה ומכה כו' היתה של חמש מכות, כמה מעלות טובות כו' והעבירנו בתוכו בחרבה וכו'. דהנה, החסד שהעבירנו בתוכו בחרבה, שגם כשנתגלה אור האלקי דבחי' ים ועלמין סתימין מ"מ לא נתבטלו ממציאיותם כמו נוני ימא, הוא, מצד גילוי העצמות שלמעלה מהגדרים דים ויבשה, העלם וגילוי (כנ"ל ס"ד). ובפרטיות הוא בחי' הכתר שלמעלה מאצילות, בחי' קוצו של יו"ד, כי, ים ויבשה הו"ע אצילות וכי"ע (כנ"ל ס"ג), וחיבורם יחד (שזהו"ע דהעבירנו בתוכו כו') הוא מצד בחינת התגשאות העצמי שלמעלה מהשתלשלות, בחינת הכתר, אור הסוכב. ומצד הארה זו, היתה שכירת

הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ועוד.

(30) ומרומז גם בהקושיות — שקודם ד' הקושיות מקדים קושיא כללית: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" — שקושיא הכללית היא כנגד בחי' ההיולי.

(26) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. מאורי אור ד, כד. הובאו

בלקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.
(27) ראה תקו"ז תיקון ו (כג, א).
(28) עץ חיים שם.
(29) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים.

קליפת מצרים, לא רק בד' היסודות שבה כ"א גם בבחינת ההיולי העצמי שבה, שזהו"ע שכל מכה כו' היתה של חמש מכות.

(ו) **וזהו** גם שסיום הפיסקא דכמה מעלות טובות כו' והעבירנו בתוכו בחרבה כו', הוא, ובנה לנו את בית הבחירה. והענין בזה, דהנה, בית הבחירה הוא בית שבו שורה ומתגלה בחי' האור שלמעלה מהשתלשלות, ועד לגילוי העצמות, בדוגמת דירת המלך שבה מתגלה המלך בכל עצמותו. וביחד עם זה, הגילוי הוא באופן שאינו פועל ביטול המציאות כו', אלא אדרבה, הגילוי הוא בהתיישבות ובקביעות דוקא, שזהו"ע הבית שמורה על הקביעות וההתיישבות, ע"ד וכדוגמת הענין דהעבירנו בתוכו בחרבה, שהגילוי דבחי' ים, עלמין סתימין, לא פעל ביטול המציאות, אלא אדרבה, בנהר יעברו ברגל, שזהו מצד גילוי העצמות שלמעלה מכל הגדרים כו', שלכן על ידו נמשך גם האור היותר עליון באופן של קביעות והתיישבות.

(ז) **ומסיים** לכפר על כל עוונותינו, דיש לומר, שזהו הטעם על כל האמור לפני"ז. והענין בזה, דהנה ידוע שכל הענינים שלמעלה מתעוררים ע"י עבודת האדם דוקא, וכן הוא בנוגע להמשכת אור הבל"ג שלמעלה מהשתלשלות, שגם המשכה זו היא ע"י עבודת האדם דוקא. וענין זה נעשה ע"י עבודת התשובה. דהנה, ידוע³¹ ההפרש בין עבודת הצדיקים לעבודת הבעלי תשובה, שעבודת הצדיקים היא בד' הבחי' נרנ"ח שהם כנגד ד' האותיות דשם הוי' (בחינת ד' עולמות אבי"ע), ועבודת התשובה, שענינה לדלג שור³², בחי' בלי גבול שכנפש, היא מבחי' היחידה, שהיא כנגד קוצו של יו"ד (בחינת הכתר שלמעלה מאצילות²⁶), ולכן, ע"י עבודת התשובה שמבחי' היחידה שמגעת בבחי' יחיד, נמשך גם מלמעלה קול דודי גו' מדלג³³, בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות. וזהו גם הטעם שתחילת ההגדה היא באופן דמתחיל בגנות³⁴, עבדים היינו כו' ויוציאנו ה' אלקינו משם כו', או מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו³⁵, כי, היציאה מהרע

(33) שה"ש ב, ח. וראה לקו"ת שה"ש טו, ב ואילך. ד"ה קול דודי דש"פ מצורע, יו"ד ניסן, שבת הגדול וי"א ניסן תשל"ו (סה"מ י"א ניסן ע' שא ואילך).

(34) משנה פסחים קטז, א.

(35) גמרא שם.

(31) ראה שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי — חינוך פמ"ח (נה, א ואילך). וראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סד, ד ואילך.

(32) ע"פ לשון הכתוב — שמואל-ב כב, ל. תהלים יח, ל. וראה לקו"ת שם סה, א.

ובכ"מ.

(עבדים לפרעה כו', שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה³⁶, או עובדי ע"ז היו כו') הו"ע עבודת התשובה, שעל ידה נמשך גילוי האור שלמעלה מהשתלשלות. ומצד גילוי בחינה זו, הנה גם כשמאיר אור היותר עליון, אין זה פועל ביטול המציאות (שזהו"ע דהעבירנו בתוכו בחרבה), ואדרבה, הגילוי הוא בקביעות ובהתיישבות (שזהו"ע דכנה לנו את בית הבחירה).

וזהו ג"כ מה שמסיימים ההגדה באמירת לשנה הבאה בירושלים, כי, ע"י העבודה בליל הפסח בב' הענינים שבה, הן עבודת הצדיקים בד' הבחינות נרנ"ח (שזהו מה שכל עניני ההגדה נחלקים לד' בחינות) והן עבודת התשובה שמצד בחינת יחידה (שזהו כללות ענין ההגדה), זוכים בקרוב ממש להגולה העתידה, שבאים לירושלים, שלימות היראה³⁷, שמורה על שלימות העבודה באופן שנעשה החיבור דעבודת הצדיקים ועבודת הבעלי תשובה, שגם אצל צדיקים תהי' מעלת התשובה, כמאמר³⁸ משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.

[1234567]

(38) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. ד"ה והניף וד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 37. ע' 156).

(36) ראה זהר חדש ר"פ יתרו.
(37) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.